

UDARBEJDET AF CAND. SCIENT. RIKKE IBSEN
FOR JYSK FOBISKOLE

EFFEKTEN AF KURSUSFORLØB PÅ JYSK FOBISKOLE

UNDERSØGELSE AF EFFEKTEN AF DELTAGELSE I ET
KURSUSFORLØB PÅ JYSK FOBISKOLE MED FOKUS PÅ
MOBILITET OG BESKÆFTIGELSESMULIGHEDER

Februar 2006

Indhold

Indhold	2
1. Indledning	3
2. Datagrundlag og undersøgelsesvariable	3
2.1 Usikkerhed ved dataindsamling	5
3. Analyse og metode	6
3.1 Effekten af at deltage på kursusforløb	6
3.2 Beskæftigelsen	6
3.3 Metode	6
4. Resultater af effektundersøgelsen	7
4.1 Hvor mange oplever positiv effekt	7
4.2 Effekter i form af ændringer	9
4.3 Konklusion om det samlede fald for hver score.....	11
4.4 Fordeling af elever med lette og svære symptomer	11
4.5 Betydning af køn, alder og medicinforbrug for kursuseffekten	14
4.6 Konklusion	15
5. Beskæftigelse.....	16
5.1 Opgørelse for samtlige besvarelser	16
5.2 Opgørelse for beskæftigelsen for grupper	17
5.3 Effektens betydning for beskæftigelsen efter 1 år	19
5.4 Konklusion for beskæftigelsen.....	21
6. Samlet konklusion	21

1. Indledning

Jysk Fobiskole udbyder et behandlingsforløb for personer med socialfobi, panikangst og generel angst. Disse tilstande er relativt hyppige, ca. 5% af befolkningen rammes af disse sygdomme.

Formålet med behandlingen på Jysk Fobiskole er, at reducere deltagernes angst, hvilket gøres med en blanding af psykoeduktion, kognitiv omstrukturering og exposure samt angstreducerende afslapning. Exposure er øvelse i at være i angstprovokerende situationer.

Hvis behandlingen har en effekt, har det betydning for den enkeltes sociale funktioner og livskvalitet, men der er også en samfundsmæssig gevinst. Personer med angsttilstande har ofte en meget begrænset mobilitet. Da mobilitet er en meget vigtig faktor for at kunne indgå i samfundsmæssige sammenhænge, vil de fleste mennesker med alvorlige angsttilstande stå udenfor arbejdsmarkedet. Personer, som før kurset er så plaget af socialfobi, at de ikke er i stand til at forlade deres hjem, har ikke den mobilitet det kræver at indgå i almindelige samfundsmæssige relationer. Ligeledes har personer med agorafobi typisk en meget indskrænket mobilitet. Mindre undgåelsesadfærd og mindske af symptomer og dermed øget mobilitet er nødvendig for at mennesker med angsttilstande, kan indgå på arbejdsmarkedet og dermed også give en samfundsmæssig gevinst.

Rapporten indeholder en undersøgelse af den umiddelbare effekt af et kursusforløb på Jysk Fobiskole samt effekten på længere sigt.

Det undersøges, om der er bestemte persongrupper, som får udbytte af kurset, da det kan have betydning for henvisning til et kursusforløb.

Rapporten er opdelt i 6 afsnit, hvor afsnit 1 er indledningen. Afsnit 2 er en beskrivelse af de anvendte data og undersøgelsesvariable, afsnit 3 er en beskrivelse af analysen og metoden, afsnit 4 indeholder resultaterne af effektundersøgelsen og afsnit 5 beskæftigelsesopgørelsen. Afsnit 6 er den samlede konklusion for effekt- og beskæftigelsesopgørelsen.

2. Datagrundlag og undersøgelsesvariable

Datagrundlaget for rapporten består af oplysninger fra spørgeskemaer som kursister ved Jysk Fobiskole udfylder. Kursisterne udfylder et spørgeskemabatteri ved starten

og afslutningen af kurset, og samme spørgeskemabatteri sendes til kursisterne 1, 2 og 3 år efter kursusafslutningen. Det er frivilligt at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, og kursisterne kan på hvilket som helst tidspunkt beslutte at de ikke længere ønsker at deltage.

Spørgeskemabatteriet består af flere gennemtestede spørgeskemaer, som hver i sær giver mulighed for beregning af en simpel score, som gør sammenligning over tid mulig.

Variablene fra spørgeskemaerne kan opdeles i 3 grupper:

- Adfærdsparametre

- Agorafobi - score for sværhedsgraden af agorafobi
- Blodfobi- score for sværhedsgraden af blodfobi
- Socialfobi - score for sværhedsgraden af socialfobi
- Fobiscore - er fra Chambress Mobility spørgeskema, og giver et mål for graden af undgåelsesadfærd

- Symptomparametre

- Vurdering af fobiske symptomer – skala, hvor kursisten giver den selvopfattede vurdering af graden af invalidering som følge af fobiske symptomer
- BDI- Beck Depression Inventory, som undersøger tilstedeværelsen af depressive symptomer
- BAI- Beck Anxiety Inventory, som giver en registrering af den aktuelle angst, både generel angst og paniksymptomer

- Tankeparametre

- Angst for panik - er en skala for, hvor bange man er for at få et panikanfald
- Negative automatiske tanker- en score for hvilke tanker personen får, når han bliver nervøs i en social situation.
- Ubehagelige tanker- en score for ubehagelige følelser og tanker
- ASI- en score, som angiver, hvor meget personen oplever angstfølelser

Alle 3 parametergrupper er vigtige for en belysning af effekten af kurset. Den brede indfaldsvinkel giver en tilsvarende fyldig beskrivelse af effekten. Der er ikke tale om, at en af grupperne er vigtigere end de andre, da kurset både ændrer elevernes ad-

færdsmonster, symptomerne samt tankevirksomheden gennem kombinationen af psykoedukation, CBT, exponeringsøvelser samt afslapning.

Spørgeskemabatteriet indeholder derudover et antal baggrundsvariable, hvor der i indeværende rapport bruges oplysninger om alder, køn, civilstand, diagnose (agorafobi eller socialfobi), medicinforbrug og beskæftigelse.

Eftersom data er indsamlet over tid, og personer kan vælge eller fravælge deltagelse i efterundersøgelsen, vil der være personer, som besvarer skemaet efter f.eks. 3 år, selvom de ikke har besvaret efter 2 år. Derfor vil populationen ikke være kontinuert over tid. Grunden til, at der medtages så mange besvarelser som muligt, er at jo flere besvarelser jo mere validt er effektmålet. Ulempen er, at de forskellige tidspunkter ikke direkte kan sammenlignes, som effekter for de samme personer, derimod er de et udtryk for tilstanden for de personer, som er i den pågældende svarpopulation.

Der er også en del skemaer, for hvilke ikke alle dele er besvaret, det betyder ikke, at hele skemaet forkastes, men at de scores, som er besvaret medtages. Det giver det forskellige antal besvarelser

Inklusion i undersøgelsen er altså betinget af, at der er udfyldt et spørgeskema ved starten af kurset samt ved et eller flere af følgende tidspunkter kursusafslutning, 1, 2 eller 3 år efter.

2.1 Usikkerhed ved dataindsamling

Der er altid usikkerhed ved spørgeskemaundersøgelser, og besvarelserne kan være påvirkede af periodiske udsving i elevens almentilstand og udefrakommende omstændigheder på besvarestidspunktet. Disse forhold vil gøre sig gældende lige meget hvornår skemaet er udfyldt, og den bias det medfører, må forventes at være indenfor acceptable grænser.

Det skal endvidere understreges, at spørgeskemaerne er udfyldt af eleven selv, man kunne måske have fået et anderledes resultat, hvis eleven var blevet udspurgt af en anden person.

3. Analyse og metode

3.1 Effekten af at deltage på kursusforløb

For at belyse effekten af et kursusforløb undersøger vi, om der sker en ændring i de 11 scores, samt hvor stor ændringen er for de personer, som oplever en positiv effekt af kurset. Opgørelsen omfatter kursuseffekten (fra start til slut), effekten fra kursusstart til 1 år, 2 år og 3 år efter kursusafslutning.

Derudover undersøges fordelingen af lette og svære symptomer, da det bidrager til at belyse, hvor stor effekten har været i form af øget mobilitet og færre fobiske symptomer.

Derefter undersøges, om der er forskel i effekten for mænd og kvinder, samt om alder, brug af medicin og diagnose har betydning for om kurset har en effekt.

3.2 Beskæftigelsen

Det undersøges hvorledes elevernes beskæftigelsessituation udvikler sig efter kurset. Der laves en opgørelse for kursisternes beskæftigelsessituation under og efter kurset. Der er lavet en samlet opgørelse, hvor alle besvarelser indgår og en opgørelse, som omfatter 3 tidsperioder, hvor kursister, som har besvaret spørgeskemaer på samtlige tidspunkter indgår.

Resultaterne af kurset for erhvervsevnen vil først for alvor vise sig efter 1, 2 og 3 år. Derudover laves en analyse af, om kursuseffekten har betydning for beskæftigelsessituationen 1 år efter kursusafslutningen.

3.3 Metode

Den statistiske analyse er gennemført i SAS.

Til sammenligning af middelværdier ved start, slut, 1 år, 2 år og 3 år benyttes parret t-test, dvs., at hver elev ses i forhold til sig selv, eftersom observationerne ikke er uafhængige.

Der er lavet en variabelanalyse for om variableerne er normalfordelte, og ud fra analysen er startværdierne klart normalfordelte mens slut og 1, 2 og 3 års værdierne ofte er lidt venstreskæve. Det har dog ingen reel betydning for t-testet. For resten af undersøgelsen antages det, at normalfordelingsbetingelsen er tilstrækkeligt opfyldt.

Der testes ved et signifikansniveau på 5 %, dvs., at er p-værdi mindre end 0,05 forkastes hypotesen om ens middelværdier, og forskellen mellem variablene er dermed

statistisk signifikant.

4. Resultater af effektundersøgelsen

4.1 Hvor mange oplever positiv effekt

For at få et overordnet indtryk af effekten for hver af de 11 score, er der lavet en tabel, tabel 1, som viser hvor mange procent, som har en positiv effekt, hvor mange procent, som ikke oplever en effekt, samt hvor mange procent, som oplevet en forværring af deres tilstand i forbindelse med deltagelse i et kursus på Jysk Fobiskole. Tabellen indeholder fordelingen for hver score fra starten af kurset til slutningen, 1, 2 og 3 år efter.

Der er i tabellen ligeledes angivet det antal personer, N, som har svaret på det pågældende spørgeskema. Antallet varierer fra score til score, som omtalt i afsnittet om datagrundlaget. Der er færre besvarelser for tidspunkterne 1 år, 2 år og 3 år, da svarprocenten er lavere og tidshorizonten betyder, at ikke alle hold har fået tilsendt spørgeskemaer for efterundersøgelsen.

Som det fremgår af tabel 1, er der en positiv effekt for en meget stor andel, både på kort og længere sigt. Kun for blodfobi og angst for panik er effekten på noget tidspunkt under 79%.

I gennemsnit viser adfærdsparametrene en positiv effekt for 87% af deltagerne på kurset, 4% har ingen effekt mens 10% oplever en forringelse af deres tilstand.

For tankeparametrene oplever gennemsnitligt 88% en positiv effekt, 6% ingen effekt og 9% en negativ effekt.

Symptomparametrene viser positiv effekt for gennemsnitligt 84%, ingen effekt for 4% og negativ effekt for 11%.

Over 80% har altså en positiv effekt på kort og længere sigt, og selvom der er udsving i fordelingen over tid, er det ikke af en størrelsesorden, som ændrer det overordnede billede. Det skal påpeges, at det ikke kan konkluderes, at personer, som ikke oplever en effekt for en enkelt score, heller ikke oplever den for andre scores. En person kan opleve en positiv effekt for en tankeparameter, mens vedkommende har en negativ effekt for en symptomparameter. Tabellen viser udelukkende, hvor

mange, der har positiv eller negativ effekt for netop den undersøgte score.
Kun 1 person oplever på 1 tidspunkt ingen eller negativ effekt for samtlige score, og det sker 2 år efter kursets afslutning.

Tabel 1. Fordeling af effekten

		Positiv effekt	Ingen effekt	Negativ effekt	
		%	%	%	N
Adfærdsparametre					
Fobiscore	Start-slut	94	0	6	296
	Start- 1 år	92	0	8	138
	Start- 2 år	83	3	14	88
	Start- 3 år	91	3	6	70
Agorafobi	Start-slut	93	2	5	249
	Start- 1 år	90	4	6	105
	Start- 2 år	90	4	6	73
	Start- 3 år	96	0	4	48
Blodfobi	Start-slut	71	7	22	245
	Start- 1 år	85	7	8	105
	Start- 2 år	75	8	17	73
	Start- 3 år	87	2	11	46
Socialfobi	Start-slut	79	5	16	260
	Start- 1 år	84	5	11	108
	Start- 2 år	83	7	10	76
	Start- 3 år	92	2	6	48
Tankeparametre					
Angst for panik	Start-slut	69	26	5	269
	Start- 1 år	76	16	8	125
	Start- 2 år	81	19	0	78
	Start- 3 år	79	15	6	59
Negative automatiske tanker	Start-slut	93	0	7	226
	Start- 1 år	80	1	19	99
	Start- 2 år	86	0	14	69
	Start- 3 år	86	0	12	43
Ubehagelige tanker	Start-slut	83	4	13	260
	Start- 1 år	81	1	18	108
	Start- 2 år	84	1	15	75
	Start- 3 år	94	0	6	48
ASI	Start-slut	93	1	6	263
	Start- 1 år	86	4	10	111
	Start- 2 år	91	3	6	77
	Start- 3 år	98	0	2	49
Symptomparametre					
Vurdering af fobi	Start-slut	84	10	6	250
	Start- 1 år	80	11	9	107
	Start- 2 år	84	11	5	74
	Start- 3 år	92	0	8	49
BDI	Start-slut	87	3	10	293
	Start- 1 år	79	3	18	136
	Start- 2 år	80	2	18	91
	Start- 3 år	81	3	16	70
BAI	Start-slut	87	3	10	290
	Start- 1 år	84	3	13	132
	Start- 2 år	86	2	12	90
	Start- 3 år	88	1	11	67

4.2 Effekter i form af ændringer

Efter at have konstateret, at en meget stor andel af deltagerne på Jysk Fobiskoles kurser har en positiv effekt af kursusforløbet, ser vi i det følgende nærmere på de personer, som oplever en positiv effekt af kurset, ved at undersøge, hvor stor deres effekt er.

Af de personer, som har en effekt af kurset, viser tabel 2 den gennemsnitlige effekt er for hver score. Alle fald er statistisk signifikante ved 1%, dvs., at faldet ikke skyldes tilfældigheder og uensartethed for scorerne.

Betragtes de enkelte reduktioner indenfor adfærdsparametrene ser vi, at fobiscoren falder 48% under kurset og efter 3 år er faldet 64%, hvilket betyder, at mobiliteten er væsentligt forøget også efter afslutningen af kurset. Socialfobiscoren halveres under kurset, og er efter 3 år reduceret med 62%. Blodfobi og agorafobi bliver reduceret med ca. 60% under kurset, og efter 3 år er faldet 67% for blodfobi og 72% for agorafobi. Den største ændring indenfor adfærdsparametrene viser sig altså for agorafobiscoren, hvor effekten er meget markant og stigende over tid.

For adfærdsparametrene samlet er effekten stigende over tid, fra en reduktion på 54% under kurset til 67% 3 år efter.

Negative automatiske tanker er den tankeparameter, som har den største reduktionen. Også efter 1, 2 og 3 år er reduktionen størst for denne score, efter 3 år er reduktionen i gennemsnit 72%.

Angst for panik, scoren for, hvor bange personen er for at få et panikanfald, halveres under kurset og er reduceret 70% efter 3 år. Den forholdsvis store forskel kan skyldes at angsten for at få et panikanfald vil være noget overvurderet på det tidspunkt, hvor slutschemaet udfyldes, da denne periode ofte er præget af den usikkerhed eleverne føler for fremtiden ved kursets slutning, og dermed forventningen om angst uden skolens støtte og troen på, at panikangsten virkelig er reduceret.

Table 2. Effekt for personer, som oplever en positiv effekt

		Start-slut	Start-1 år	Start-2 år	Start-3 år
Adfærdsparametre					
Fobiscore	Fald i %	48	58	69	64
	<i>Antal</i>	278	127	73	64
Agorafobi	Fald i %	61	64	70	72
	<i>Antal</i>	231	94	66	46
Blodfobi	Fald i %	59	58	67	67
	<i>Antal</i>	173	89	55	40
Socialfobi	Fald i %	49	48	58	62
	<i>Antal</i>	206	91	63	44
Gennemsnit for adfærdsparametre		54	57	66	67
Tankeparametre					
Angst for panik	Fald i %	51	58	69	70
	<i>Antal</i>	185	95	63	46
Negative automatiske tanker	Fald i %	60	65	72	76
	<i>Antal</i>	210	79	59	37
Ubehagelige tanker	Fald i %	53	56	65	61
	<i>Antal</i>	215	87	63	45
ASI	Fald i %	43	52	55	56
	<i>Antal</i>	244	95	70	48
Gennemsnit for tankeparametre		52	58	65	66
Symptomparametre					
Vurdering af fobi	Fald i %	50	56	60	62
	<i>Antal</i>	210	86	62	45
BDI	Fald i %	53	59	66	74
	<i>Antal</i>	251	107	73	57
BAI	Fald i %	47	56	60	62
	<i>Antal</i>	251	111	77	59
Gennemsnit for symptomparametre		50	57	62	66

Forekomsten af ubehagelige tanker halveres under kurset, og er reduceret med 61% efter 3 år. ASI, som viser graden af angstfølelser, har det mindste fald både på kort og lang sigt.

Den gennemsnitlige reduktion for tankeparametrene er 52% under kurset, og stiger jævnt til 66% efter 3 år.

Størst fald for symptomparametrene er for depressionsscoren BDI, som reduceres 53% under kurset, og stiger meget over tid, efter 3 år er depressionssymptomerne reduceret med 74%.

Vurdering af fobi, er en selvurdering af sværhedsgraden af de fobiske symptomer, og den falder 50% under kurset. Det viser, at eleverne føler sig mærkbart mindre

forstyrrede/invaliderede af deres fobiske symptomer. Efter 3 år, er reduktionen 62%. Den aktuelle angst målt ved BAI falder 47% under kurset og reduceret yderligere for hver måling og efter 3 år er faldet 62%

I gennemsnit reduceres symptomparametrene 50% under kurset, stigende til 66% efter 3 år.

4.3 Konklusion om det samlede fald for hver score.

Både under og efter kurset sker væsentlige og statistisk signifikante fald i de undersøgte score.

Kurset medfører en adfærdsændring. Der sker en reduktion for adfærdsparametre på 54% under kurset stigende til 67% efter 3 år, hvilket medfører at mobiliteten for personer, som har en positiv effekt af kurset bliver væsentligt forøget.

Symptomlindringen under kurset er 52% stigende til 66% efter 3 år, og ændringen i tankeparametrene er 50% under kurset og som for symptomparametrene stiger faldet til 66%.

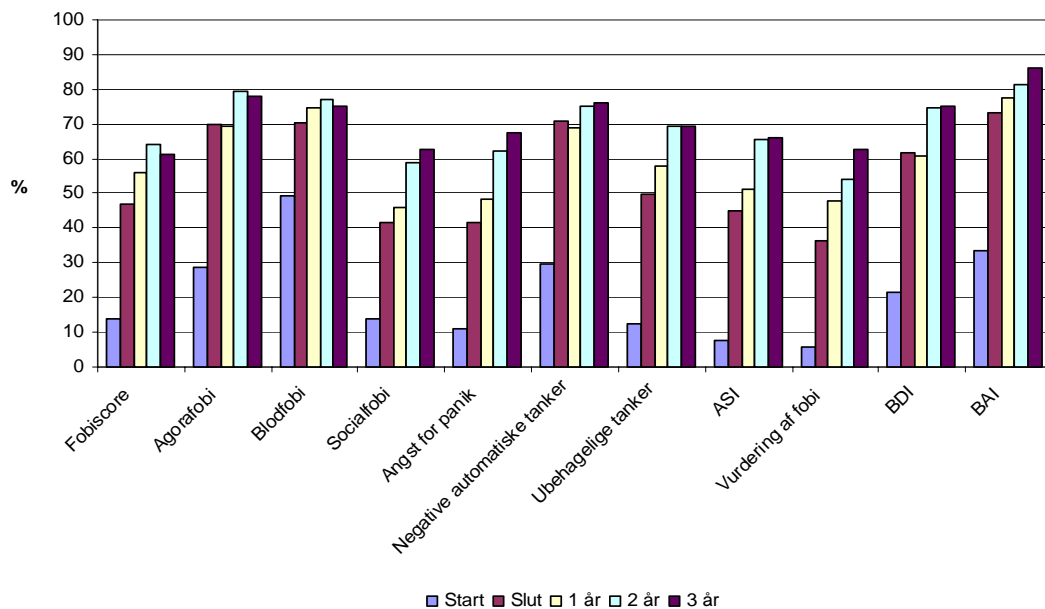
4.4 Fordeling af elever med lette og svære symptomer

Det %-vise fald viser en samlet udvikling for alle elever, som har besvaret spørgeskemaet, men det viser ikke noget om, hvilket niveau eleverne befinder sig på. I det følgende er andelen med lette og svære symptomer opgjort, mens andelen, som ligger midt imellem disse to grupper ikke er medtaget i tabeller og grafer. Grunden til at begrænse opgørelsen til de to ydergrupper er, at elever med lette symptomer må anses for at være nogenlunde klar til at komme i beskæftigelse eller uddannelse, mens det må antages at være væsentligt sværere for gruppen med svære symptomer.

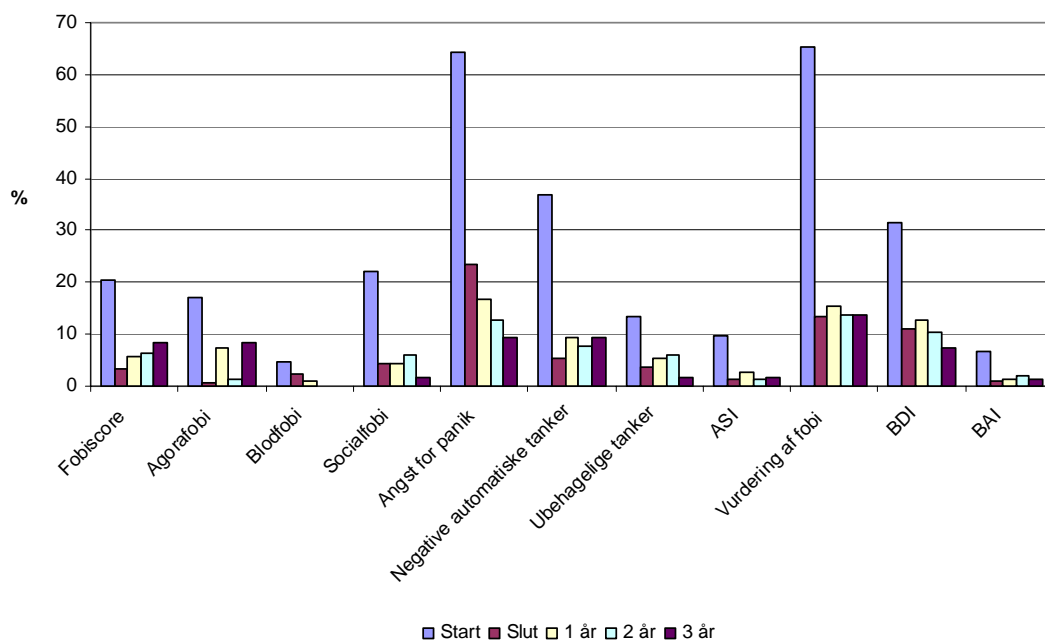
I modsætning til det %-vise fald, hvor vi så på hver elev i forhold til sig selv, inkluderer denne opgørelse samtlige besvarelser. Det betyder at elever, som har besvaret skemaet efter 3 år men ikke efter 1 år, er med i det år de har besvaret. På denne måde får vi flest mulige besvarelser med i opgørelsen, men populationen er ikke 100% homogen fra det ene tidspunkt til det næste.

I figur 1 og 2 er andelen med lette og svære symptomer illustreret, og i tabel 2 er det samme opgjort og her kan antallet af besvarelser og referencerne også ses.

Figur 1. Andel med lette symptomer over tid

Figur 2. Andel med svære symptomer over tid

Tabel 2. Fordeling af elever med lette og svære symptomer

Lette symptomer	Start		Slut		1 år		2 år		3 år		Reference
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	
Adfærdsparametre											
Fobiscore	14	335	47	302	56	139	64	92	61	72	Undgår sjældent/undgår aldrig
Agorafobi	29	302	70	267	69	111	80	83	78	59	Ungåes i lettere grad/undgås ikke
Blodfobi	49	302	70	267	75	111	77	83	75	59	Ungåes i lettere grad/undgås ikke
Socialfobi	14	302	42	267	46	111	59	83	63	59	Ungåes i lettere grad/undgås ikke
Tankeparametre											
Angst for panik	11	321	42	288	49	130	62	87	68	65	Lidt bange/slet ikke bange
Negative automatiske tanker	30	283	71	243	69	106	75	77	76	54	Tanken kommer sjældent/aldrig
Ubehagelige tanker	12	300	50	267	58	112	70	82	70	59	Let besværet/næsten slet ikke
ASI	8	302	45	267	51	113	66	83	66	59	En smule/slet ikke
Symptomparametre											
Vurdering af fobi	6	300	36	259	48	111	54	81	63	59	Let/ Ikke invaliderende/ingen fobier tilstede
BDI	22	315	62	288	61	135	75	95	75	68	Meget let
BAI	33	330	73	201	78	138	81	96	86	72	Nogen gange/aldrig
Svære symptomer											
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	
Adfærdsparametre											
Fobiscore	20	335	3	302	6	139	7	92	8	72	Undgår for det meste/undgår altid
Agorafobi	17	302	1	267	7	111	1	83	9	59	Undgås i høj grad/undgås altid
Blodfobi	5	302	2	267	1	111	0	83	0	59	Undgås i høj grad/undgås altid
Socialfobi	22	302	5	267	5	111	6	83	2	59	Undgås i høj grad/undgås altid
Tankeparametre											
Angst for panik	64	321	24	288	17	130	13	87	9	65	Noget bange/meget bange
Negative automatiske tanker	37	283	5	243	9	106	8	77	9	54	Tanken kommer som regel/hver gang
Ubehagelige tanker	13	300	4	267	5	112	6	82	2	59	Meget besværet/meget alvorligt besværet
ASI	10	302	2	267	3	113	1	83	2	59	Meget/særlig meget
Symptomparametre											
Vurdering af fobi	65	300	14	259	15	111	14	81	14	59	Klart invaliderende/alvorligt invaliderende
BDI	31	315	11	288	13	135	11	95	7	68	I høj grad
BAI	7	330	1	201	2	138	2	96	1	72	Ofte/næsten hele tiden

Da der ikke er tale om en homogen population fra det ene tidspunkt til det næste, skal man være forsigtig med direkte sammenligninger. Billedet, som tegner sig, er dog så klart, at med forbehold for ændringer i populationen, kan man godt drage konklusioner fra figurerne og tabellen. Det er testet, hvor meget det betyder, om alle medtages, eller kun personer med besvarelser på flere tidspunkter, og det viser sig ikke at have nogen særlig betydning om alle er med.

Andelen af kursister med lette symptomer stiger markant under kurset, men andelen stiger også i årene efter. Efter 3 år er andelen på over 60% for alle score, over 70% for agorafobi, blodfobi, negative automatiske tanker og BDI og over 80% for BAI.

I figur 2 ses det, at andelen af kursister, som har svære symptomer efter 3 år er under 2% og derunder for blodfobi, socialfobi, ubehagelige tanker, ASI og BAI. Andelen er mellem 3 og 10% for fobiscore, agorafobi, angst for panik og negative automatiske tanker. For selvvurderingen af fobiske symptomer er andelen, som vurderer symptomerne som svære 14%. De største reduktioner i andelen af elever med svære symptomer er sket for socialfobi, angst for panik, negative automatiske tanker og vurderingen af fobiske symptomer. De stigninger, som sker efter 3 år, ser mere dramatiske ud, da udsving på en enkelt eller to personer kan give forholdsvis store udsving i små populationer, som det er tilfældet 3 år efter.

Samlet kan det konkluderes, at en meget stor andel af eleverne har lette symptomer efter deltagelse i kurset, og derfor ikke længere vil være afskåret fra arbejdsmarkedet eller uddannelse på grund af angsttilstande.

4.5 Betydning af køn, alder og medicinforbrug for kursuseffekten

Der er en dokumenteret effekt af et kursusforløb på Jysk Fobiskole, men det er derudover interessant for visiteringen til et kursusforløb, om der er grupper, som har større udbytte af et kursusforløb end andre.

Til at forklare effekten laves en regression, som forklarer effekten ved hjælp af køn, alder, medicinforbrug ved starten af kurset samt om diagnosen er agorafobi eller socialfobi. Der skelnes ikke mellem forskellige medicintyper¹, dog skal der være tale om medicin til behandling af angsttilstande.

Effekten er først opgjort som den samlede effekt af alle scores, hvilket betyder, at kun personer, som har besvaret hele spørgeskemabatteriet ved start og slut, 1 år eller 2 år efter indgår i regressionen. Derudover er der lavet regressioner for tankeparametre, symptomparametre og adfærdsparametre, for at undersøge, om der er forskel for de forskellige typer.

Der er lavet regressioner for effekten fra kursusstart til kursus slutning, kursusstart til 1 år efter, kursusstart til 2 år efter og kursusstart til 3 år efter. For at få det størst mulige antal besvarelser med i regressionerne er besvarelser fra kursister, som har besvaret ved kursusstart og for eksempel 3 år efter med i regressionen, selvom han ikke har besvaret efter 1 og 2 år. Der er dog få observationer efter 3 år på nuværende tidspunkt, og der er derfor tale om foreløbige resultater.

Resultaterne fra regressionerne er ikke gengivet her, da de er ret omfattende, og der er meget få signifikante forskelle, men de kan selvfølgelig rekvireres hos forfatteren.

For den samlede effekt, hvor alle score fra spørgeskemaet indgår, har medicinforbrug, køn og alder ingen betydning, hverken på kort eller lang sigt. Der er til gen-

1 I en tidligere rapport 'Effektundersøgelse af Jysk Fobiskole', Leif Scwensen, Rikke Ibsen og Leif Vedel, 2001 er der en detaljeret undersøgelse af forskellige medicinpræparaters betydning for effekten

gæld en tendens til at mænd har en bedre effekt efter 1 og 2 år. 2

Effekten for adfærdsparametrene er størst for kvinder og for elever med diagnosen agorafobi under kurset, men efter 1 og 2 år er effekten den samme for kvinder og mænd og for elever med social og agorafobi. Medicinforbrug og alder ikke har nogen betydning for effekten på noget tidspunkt.

Efter 3 år er der en tendens til at diagnosen agorafobi giver en bedre effekt, men der er meget få observationer efter 3 år, så resultatet skal tages med forbehold. Efter 1, 2 og 3 år har alle andre den samme effekt for adfærdsparametrene.

Der er en tendens til at effekten for tankeparametrene er bedre for mænd efter 1 og 2 år, og den tendens, som samlet viste sig for mænd, stammer altså fra tankeparametrene. Medicin, diagnose og alder har ingen betydning for effekten for tankeparametrene.

Effekten for symptomparametrene er større for elever med diagnosen agorafobi under kurset, mens effekten er den samme på længere sigt. Efter 1, 2 og 3 år er der ingen forskelle i effekten for de undersøgte baggrundsvariable.

4.6 Konklusion

Vi har undersøgt, om køn, alder, medicinforbrug og diagnose har betydning for effekten af et kursus på Jysk Fobiskole på kort og lang sigt.

Vi kan konstatere, at der er en tendens til at mænd har en bedre effekt når den samlede effekt betragtes efter 1 og 2 år. Denne tendens viser sig for tankeparametrene, mens kvinderne har større effekt for adfærdsparametrene under kurset.

Diagnosen har ingen betydning for den samlede effekt, men for adfærds- og symptomparametre har elever med diagnosen agorafobi en bedre effekt under kurset. Der er dog ingen forskel på længere sigt.

Elever, som bruger medicin ved starten af kurset har den samme effekt af kurset på kort og lang sigt, som elever, som ikke bruger medicin på dette tidspunkt.

Der er altså på sigt ingen af de undersøgte grupper, som kan siges at have en dårligere effekt af kurset.

Der kan selvfølgelig være andre faktorer, som gør sig gældende for effekten, såsom

2 Der er kun tale om en tendens, da effekten er signifikant ved 8%, ikke 5% .

manglende motivation, misbrugsproblemer og andet, men i indeværende kan kun baggrundsvariable, som indgår i spørgeskemaet medtages.

5. Beskæftigelse

I det ovenstående er resultaterne af et kususforløb på Jysk Fobiskole i form af øget mobilitet og hel eller delvis fjernelse af fobiske symptomer beskrevet. En forbedring giver kursisterne forudsætningerne for at blive selvforsørgende eller komme i et re-valideringsforløb med henblik på selvforsørgelse.

I det følgende er kursisternes beskæftigelsessituation opgjort. Det skal understreges, at vi kun har oplysninger for de kursister, som deltager i spørgeskemaundersøgelsen, en fyldestgørende kortlægning af beskæftigelsessituationen for samtlige kursister, ville kræve adgang til de kommunale registre eller Danmarks Statistik via CPR-nummer.

Der er lavet 2 opgørelser. Den første omfatter samtlige besvarelser på hvert tidspunkt, da det giver et overblik over kursisternes beskæftigelsessituation på hvert tidspunkt for besvarelsen af spørgeskemaet.

Derudover er der lavet en gruppevis opgørelse, bestående af kursister, som har besvaret spørgeskemaet både ved start og slut og efter 1, 2 og 3 år. Der er lavet en gruppe med elever, som har besvaret til og med 1 år efter kursusafslutningen og tilsvarende efter 2 og 3 år. Det giver mulighed for at 'følge' kursisterne, som har besvaret kontinuert, og dermed viser den udviklingen for den pågældende gruppe kursister.

5.1 Opgørelse for samtlige besvarelser

Opgørelsen for samtlige kursister viser fordelingen af besvarelserne for samtlige elever, der har besvaret spørgeskemaet på det pågældende tidspunkt. Antal besvarelser falder over tid, da det er afslutningstidspunktet, der er afgørende for om de har medvirket ved 1, 2 og 3 års spørgeskemaundersøgelserne.

Selvom vi ikke direkte kan sammenligne de forskellige tidspunkter, da alle personer ikke er i populationen på alle tidspunkter, giver opgørelsen et indtryk af hvorledes fordelingen er på de forskellige tidspunkter.

Resultatet af opgørelsen er vist i tabel 3,

Andelen af lønmodtagere/selvstændige/medhjælpende ægtefæller stiger stødt over

tiden og efter 3 år er andelen over 28%.

Andelen under uddannelse stiger fra 6% ved kursusafslutningen til 12% efter 3 år.

Andelene af arbejdsløse, kontanthjælpsmodtagere og sygemeldte falder markant, og efter 3 år er 4% arbejdsløse, 15% på kontanthjælp og 7 % sygemeldte.

Kategorien 'Andet', som omfatter revalidering, arbejdsprøvning, flex- og skånejob er højest efter 2 år, og falder derefter, samtidig med at andelen af lønmodtagere, studerende og pensionister stiger.

Tabel 3 %-vis fordeling af beskæftigelse for alle besvarelser

	Start	Slut	1 år	2 år	3 år
<i>Antal</i>	321	296	140	100	73
Lønmodtager	5	2	16	21	26
Selvstændig erhvervsdrivende		1	1		1
Medhjælpende ægtefælle		1	1	2	1
Under uddannelse	6	6	19	11	12
Hjemmegående husmor/far					
Arbejdsløs	10	8	8	7	4
Pensionist	1	0	4	7	12
Kontanthjælpsmodtager	33	34	16	13	15
Efterløn					
Sygemeldt	39	41	14	11	7
I orlov		1		1	3
Andet*	6	6	21	27	18

* Andet omfatter revalidering, arbejdsprøvning, flexjob m.m.

5.2 Opgørelse for beskæftigelsen for grupper

Opgørelsen er for 3 grupper omfattende personer, som har besvaret spørgeskemaer som følger

ved start, slut og 1 år efter afslutningen

ved start, slut, 1 og 2 år efter afslutningen

ved start, slut, 1, 2 og 3 år efter afslutningen

de to sidste grupper er selvfølgelig en delmængde af den første, men at nøjes med den sidste grupper ville begrænse antallet af observationer for meget.

Som det fremgår af tabel 4 stiger antallet af elever, som er i job eller under uddannelse markant efter afslutningen af kurset. Også andelen i kategorien 'Andet', som

omfatter revalidering, arbejdsprøvning, flex- og skåne job stiger efter kursusafslutningen, for derefter at falde efter 3 år.

De 3 grupper varierer lidt for sammenfaldende tidspunkter, men efter 1 år ligger andelen i job eller under uddannelse samlet mellem 39% og 44% for alle 3 tidsperioder. Efter 3 år er halvdelen af kursisterne i job eller under uddannelse.

Tabel 4 %-vis fordeling af beskæftigelse for tidsperioder

	Start	Slut	1 år	2 år	3 år	Antal
<i>Gruppe 1:</i>						
Lønmodtager	6	3	18			116
Selvstændig erhvervsdrivende	1	1	2			
Medhjælpende ægtefælle		1				
Under uddannelse	6	5	20			
Hjemmegående husmor/far						
Arbejdsløs	9	8	7			
Pensionist	1	1	4			
Kontanthjælpsmodtager	30	32	17			
Efterløn						
Sygemeldt	41	41	14			
I orlov		1				
Andet*	6	8	18			
<i>Gruppe 2:</i>						
Lønmodtager	10	6	24	24		71
Selvstændig erhvervsdrivende						
Medhjælpende ægtefælle				1		
Under uddannelse	8	6	18	14		
Hjemmegående husmor/far						
Arbejdsløs	10	7	11	7		
Pensionist	1	1	4	7		
Kontanthjælpsmodtager	23	25	14	13		
Efterløn						
Sygemeldt	44	48	11	8		
I orlov		1		1		
Andet*	4	6	17	24		
<i>Gruppe 3:</i>						
Lønmodtager	14	9	23	30	36	44
Selvstændig erhvervsdrivende						
Medhjælpende ægtefælle						
Under uddannelse	9	9	18	14	14	
Hjemmegående husmor/far						
Arbejdsløs	11	7	14	7		
Pensionist	2	2	5	5	9	
Kontanthjælpsmodtager	27	30	11	14	11	
Efterløn						
Sygemeldt	30	36	11	7	7	
I orlov		2			2	
Andet*	7	5	18	25	20	

* Andet omfatter revalidering, arbejdsprøvning, flexjob m.m.

Andelen på kontanthjælp falder stødt i alle 3 tidsperioder, og efter 3 år er 11% på kontanthjælp.

Sygemeldte kursister udgør over 40% for gruppe 1 og 2 ved kursusstarten og 30%

for gruppe 3. 1 år efter kursusafslutningen er denne andel faldet til mellem 11% og 14%. Efter 3 år er andelen 7%.

Samlet sker der en stigning i andelen, som er i job eller under uddannelse, mens der sker markante fald i andelen af sygemeldte og personer på kontanthjælp. Andelen, som er i kategorien andet stiger 1 og 2 år efter kursusafslutningen, hvorefter den falder, hvilket passer med, at mange i tiden efter et kursusforløb er i arbejdsprøving, på revalidering m.m.

5.3 Effektens betydning for beskæftigelsen efter 1 år

For at undersøge, om det faktisk er effekten af et forløb på Jysk Fobiskole, som er medvirkende til at beskæftigelsen øges efter forløbet, ser vi på om størrelsen af effekten har betydning for beskæftigelsessituationen 1 år efter afslutningen.

Der er lavet en logistisk regression, hvor personerne er opdelt i 2 grupper, den ene gruppe er i arbejde eller under uddannelse 1 år efter, mens den anden gruppe ikke er i arbejde. Resultatet af regressionen viser, om de enkelte variable øger eller mindsker sandsynligheden for at være i arbejde eller under uddannelse efter 1 år.

Effekten i regressionen er målet for den samlede effekt for alle scores under et, som blev introduceret i afsnit 4. Ud over effektvariablen kontrolleres der for køn, alder og civilstand. Uddannelse ville være en væsentlig variabel, men der er for få observationer, som har oplysninger om uddannelse, så det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at inkludere denne i regressionen. Fordelingen af baggrundsvariablene og beskæftigelsesstatus er vist i tabel 5.

Tabel 5. Fordeling af baggrundsvariable og beskæftigelsesstatus

	Antal	%
Mænd	13	20
Kvinder	52	80
Op til 30 år	25	38
Over 30 år	40	62
Gift eller samboende	35	54
Single	30	46
I beskæftigelse eller uddannelse	12	18
Ikke i beskæftigelse eller uddannelse	53	82

Der er væsentlig flere kvinder end mænd, samt en overvægt af personer over 30 år. Civilstand fordeler sig næsten ligeligt mellem gifte og ugifte.

18% er i beskæftigelse eller under uddannelse efter 1 år, mens 82% ikke er i beskæftigelse. Det skal understreges, at der er tale om ordinært job og uddannelse. Jobtræningsforløb, revalidering mv. er ikke medtaget under beskæftigelse i denne regression.

Der er 65 observationer i alt, hvilket ikke er en stor population, så resultatet skal tages med forbehold. Der vil med tiden komme flere besvarelser, og resultatet vil på det tidspunkt blive valideret.

Resultatet af regressionen er vist i tabel 6. Effektændringen fra starten af kurset til 1 år efter afslutningen er positiv og signifikant, hvilket betyder, at jo større effekt af kurset, jo større er sandsynligheden for at være i job eller under uddannelse 1 år efter kursusafslutningen. Derudover er koefficienten for alder negativ og signifikant, så jo ældre personen er, jo mindre er sandsynligheden for at være i job eller under uddannelse efter 1 år. Personer, der er gift eller samboende har større sandsynlighed for at være i job eller under uddannelse, men koefficienten er ikke signifikant ved 11%, ikke ved 5%, så der er tale om en tendens. Køn har ingen betydning, da p-værdien er meget høj

Tabel 6. Resultat af logistisk regression for beskæftigelsessituationen efter 1 år

	Koefficient	p-værdi
Effektændring start-1 år	2,3648	<i>0,0035</i>
Civilstand (gift=1)	1,4684	<i>0,1066</i>
Køn (kvinde=1)	-0,3428	<i>0,6864</i>
Alder	-0,1146	<i>0,0483</i>

Effektændringen er beregnet som $-1 \cdot \ln(\text{niveau ved 1 år-niveau ved start})$

Eftersom vi ser på effekten efter 1 år, kan der være omstændigheder efter kurset, som har betydning, men fokus er her på, hvor stor effekten er på det tidspunkt beskæftigelsen undersøges.

Konklusionen er, at effekten fra starten af kurset til 1 år efter kursusafslutning i høj grad har betydning for om personen er i ordinært job eller under uddannelse 1 år efter kurset. Endvidere har alderen betydning, så jo yngre personen er, jo større er sandsynligheden for at være i job eller under uddannelse. Derimod har civilstand og

køn ingen betydning for beskæftigelsessituationen.

5.4 Konklusion for beskæftigelsen

Effekten af et kursus på Jysk Fobiskole giver væsentlige resultater for beskæftigelsen. Andelen af kursister, som efter afslutningen af kurset forlader passiv forsørgelse er stigende i undersøgelsesperioden, både for alle besvarelser, og når der ses på grupper.

Efter 3 år er der i gruppen 10% på kontanthjælp og 7% sygemeldte. De resterende 83% er enten i job, under uddannelse, pensioneret eller under revalidering/arbejdsprøvning/flex- eller skånejob.

Efter 3 år for samtlige besvarelser er 15% på kontanthjælp og 7% sygemeldte, de resterende 78% som ovenfor.

Den samlede effekt af kurset målt fra kursusstart til 1 år efter kurset har positiv og signifikant betydning for om personer er i ordinært job eller under uddannelse 1 år efter. Det kan derfor konkluderes, at jo større effekt, jo større sandsynlighed for at personen forlader passiv forsørgelse.

6. Samlet konklusion

Vi har i rapporten undersøgt effekten af et kursusforløb på Jysk Fobiskole og i hvilket omfang et kursusforløb resulterer i en forbedring i tilstanden samt ved en øget tilknytning til arbejdsmarkedet. Fokus for undersøgelsen er typer parametre: adfærdsparametre, symptomparametre og tankeparametre

For det første har langt størstedelen af eleverne en positiv effekt af kurset, når der måles på de 11 score, som er med i spørgeskemaet. For det andet er effekten målt som procentvis forbedring markant for alle scores og dermed for både symptomparametre, adfærdsparametre og tankeparametre. For det tredje er andelen, som oplever lette symptomer efter kurset tydeligt voksende. Der er altså en tydelig effekt af kurset, og effekten er 'holdbar' i den forstand, at effekten er voksende over tid. Denne langtidseffekt kan selvfølgelig skyldes ting, som indtræffer efter kurset, men da der er god konsistens i effektresultaterne, er det mest sandsynligt, at også de langtrækkende effekter i udstrakt grad er et resultat af deltagelse i et kursusforløb. Da angsttilstande som agora- og socialfobi har stor betydning for persons mobilitet,

vil er forbedring i tilstanden også betyde, at mobiliteten øges for personer. Denne øgede mobilitet resulterer, som det fremgik af beskæftigelsesundersøgelsen, i at andelen af kursister, som er i beskæftigelse, under uddannelse eller i et revalideringsforløb i årene efter afslutningen af et kursusforløb er markant stigende over tid.